

Redaktionelt

Ludwig Wittgenstein er en af det 20. århundredes mest originale, bemærkelsesværdige og gådefulde filosoffer. I en optegnelse fra 1930 skriver han: »Den, der kun er forud for sin tid, skal en gang blive indhentet af den.« På paradoksal vis blev det hans lod i tilværelsen bestandigt at være forud for sin samtid til trods for, at bemærkningen er tænkt som et kritisk memento.

Wittgenstein kom til verden 26. april 1889 i Wien i en umådelig velhavende familie. Faderen Karl var ud af jødisk familie og en driftig forretningsmand, der endte som en af Østrigs største industrimagnater. Moderen Leopoldine var en habil pianist, der skænkede sin mand fem drenge og tre piger. De tre af drengene begik selvmord, den fjerde Paul blev koncertpianist, men mistede uheldigvis højre arm i Første Verdenskrig, og senere efter krigen skrev såvel Richard Strauss som Ravel kompositioner til denne enarmede pianist. Efter at have uddannet sig som ingeniør blev den unge Wittgensteins tanker drevet i stadig mere abstrakt retning. Via matematikken bevægede han sig over til at beskæftige sig med matematikkens teoretiske grundlag: logikken og med beslægtede filosofiske problemer af især sprogfilosofisk karakter samt endvidere med religion, etik og æstetik.

I 1935 beretter Wittgenstein om en episode, hvor broderen Paul spillede klaver i huset derhjemme, og han selv befandt sig i et andet værelse. Pludselig holdt musikken op, og Paul kom farende ind til ham og råbte: »Jeg kan ikke spille, når du er i huset. Jeg kan mærke, hvordan din skepsis trænger ind under døren«. Denne hændelse er et glimrende sindbillede på Wittgensteins fundamentale forbeholdenhed overfor verden - herunder også overfor kunsten: »I kunsten er det vanskeligt at sige noget, der er lige så godt som: intet at sige«,

lyder det et andet sted.

Kunsten at udtrykke det vanskelige med prægnans, med tydelighed og klarhed var det han tilstregede gennem hele forfatterskabet. Derfor udmøntede forfatterskabet sig kun i hans egen offentliggørelse af en anmeldelse i et engelsk tidsskrift, værket *Tractatus Logico-Philosophicus* fra 1921 samt en ordbog for østrigske skoleelever fra 1926. Alligevel efterlod han sig efter sin død i 1951 ca. 30.000 upublicerede og delvist uredigerede manuskriptsider - herunder det kendte efterladte værk *Filosofiske undersøgelser* fra 1953.

Det er således i år 50 siden at dette værk udkom, og det er den umiddelbare anledning for Slagmark til udgivelse af et klassiker-nummer om Wittgenstein – uden at dette værk på nogen måde er genstand for en selvstændig tematisering i udgivelsen. Den middelbare anledning er, at Wittgenstein stadig har noget at bidrage med ind i en filosofisk sammenhæng. Man finder næppe nogen anden filosof der i den grad insisterer på idelig selvtenkning, og som inviterer til dette – på trods af at denne fordrings nærmest uopfyldelighed. På en måde tager Wittgenstein den yderste konsekvens af Kants dictum: »Oplysning er menneskets udgang af dets selvforskyldte umyndighed... Hav mod til at betjene dig af din egen forstand!« Han fører et bestandigt forsvar for evnen til at tænke selv samtidig med, at han har en radikaliseret opmærksomhed overfor, at tenkning er noget, der overgår mennesket. Dels som et anliggende, der er større end mennesket selv, dels som noget der sker med mennesket, og for så vidt unddrager sig dets bemestring.

Det er således under denne optik, at Slagmark præsenterer en række aktualiserende nylæsninger af Wittgenstein indenfor forskellige felter som: praktisk rationalitet, videnskabsteori, æstetik, musikmetafysik, matematikfilosofi og etik. Det første bidrag er en originaltekst af Wittgenstein selv udfærdiget under overskriften: »Filosofi«. Teksten er en oversættelse af et uddrag fra *The Big Typescript* (TS 213) fra 1933, og udgør Wittgensteins første forsøg på efter *Tractatus* at give en sammenfattende fremstilling af sin indvundne og anvendte metode: En deskriptiv grammatisk afdækning af ord, sætninger og argumenter. Udover at fremstå som et væsentligt tilløb til senfilosofien rummer teksten samtidig en afgørende markering af en af Wittgensteins grundbestræbelser: udfoldelsen af en forståelse af filosofi som det at anspore til en særlig aktivitet. Endelig angiver teksten forskellige idéhistoriske retninger, der fungerer som Wittgensteins med- og modspillere i udfoldelsen af hans tenkning. Teksten er oversat af Peter K. Westergaard og Kurt Westergaard, og den er forsynet med en oplysende kortfattet indledning af Peter K. Westergaard.

Det efterfølgende bidrag af Allan Janik sætter Wittgenstein ind i en rationalitetsdiskussion, fordi rationalitetsspørgsmålet er vigtigt for filosofien, idet det er tæt forbundet med den filosofiske praksis og dens fremtid. Der kortlægges

en omfattende videnskabsteoretisk kontekst og det påvises hvorledes den sene Wittgenstein uafvidende har rehabiliteret Aristotes' begreb om praktisk rationalitet ved sin idelige insisteren på forrangen af praksis.

Herefter følger nogle selvbiografiske betragtninger af Hans-Jørgen Schanz, der omhandler udspringet for hans beskæftigelse med Wittgenstein. I kølvandet på et årelangt og omfattende teoretisk arbejde med Kierkegaard, Platon, Marx og Adorno indfinder Wittgenstein sig nærmest ved en tilfældighed og bringes i et konstruktivt samspil med Heidegger og Løgstrup. Tydeligt skinner fascinationen af Wittgensteins teksts ægthed og dybde igennem samt det slående træk i Wittgensteins stil: lapidaritetens pathos. Dette følges op af Kjell S. Johannessens bidrag omkring Wittgenstein og traditionel kunstfilosofi. Her undersøges det nærmere hvorledes Wittgenstein behandler begrebet om skønhed og der kortlægges logiske særtræk ved den æstetiske diskurs, og inden hans kritiske opgør med den kunstfilosofiske tradition udfoldes foretages der en betydningsafklarende manøvre vedrørende brugen af betegnelserne »æstetik« og »æstetisk«.

I forlængelse af dette æstetiske felt skriver Peter K. Westergaards bidrag om Wittgensteins musikmetafysik sig ind. I Wittgensteins brug af en metodisk undren indkredses en afgørende indgang til Wittgensteins spredte tematisering af forståelses- og meningsproblematikken inden for æstetikken – herunder begrebernes snævre brug inden musikken. Indkredsningforsøget former sig dels som en afdækning af selve forståelsesbegrebet og introduktionen af idéen om æstetiske reaktioner, dels som en nærmere undersøgelse af Wittgensteins kriterier for en tilskrivelse af en forståelse af et stykke musik, og endelig perspektiveres dette på tværs af den tidlige og sene tænkning. Efter dette æstetiske indblik skifter perspektivet i forbindelse med Peter C. Kjærgaards bidrag om Wittgensteins matematikfilosofi. Han forfægter det synspunkt, at der har været en tendens til at overse Wittgensteins matematiske skrifter som følge af en ensidig fokusering på enten de tidlige logiske arbejder eller den senere sprogfilosofi. Gennem en præsentation af den kontekst hvori matematikfilosofien udkrystalliserer sig, vises det, hvorledes historien om det matematikfilosofiske engagement bidrager til forståelsen af overgangsfasen i Wittgensteins tænkning, hvor der ikke er tale om et fundamentalt brud, men derimod om en udvikling af tankerne.

Herefter følger to bidrag om etik. Anne-Marie Christensen frembringer i sit bidrag et overblik over Wittgensteins etikopfattelse, således som denne forankres i *Tractatus* og efterfølgende viser sig at være kompetibel med nogle centrale tanker fra senfilosofien. Herved kan der opereres med et begreb om Wittgensteinsk etik, der er kendetegnet ved en afvisning af filosofien som problemløser i forhold til etiske problemer, og at etik viser og udfolder sig i det

det konkrete menneskeliv. Niels Peter Skou undersøger nærmere forholdet mellem etik og filosofi hos Wittgenstein. Under inddragelse af Dostojevskij vises de etisk-religiøse problemstillinger, og dette sammenholdes med *Traktatus* under påvisning af en intim og konstruktiv sammenhæng mellem disse problemstillinger og selve udfoldelsen af det sprogfilosofiske arbejde. Endelig slutter Peter Aaboe Sørensen bidragene af med sammenstilling af Wittgensteins og K.E. Løgstrups tænkning vedrørende tonens betydningsfuldhed med henblik på den lyttende rationalitets mulighed.

Vores Intermezzo, der fungerer som et aktualiserende udstillingsvindue, rummer denne gang et bidrag af Tobias Garde Hagens, der under overskriften »Indgreb i praksis« leverer en bredt funderet præsentation af Adornos tænkning i anledning af 100-året for denne. Nummeret afsluttes med en mangfoldig og fyldig anmeldersektion samt bognoter vedrørende aktuelle udgivelser. Og med disse ord ønsker redaktionen læseren god læselyst.